СПЕЦИФІКА РОБОТИ ІЗ ЖІНОЧИМ ВОКАЛЬНИМ АНСАМБЛЕМ SPECIFICS OF WORK WITH THE FEMALE VOCAL ENSEMBLE

Мета статті – висвітлення проблеми роботи із жіночим вокальним естрадним ансамблем. Досягнення даної мети передбачає здійснення кореляції понять «вокальний ансамбль», «аранжування», виділення сутнісних рис, що притаманні роботі із жіночим естрадним вокальним ансамблем. Методологія дослідження пов'язана із застосуванням аналітичного методу, який залучається під час термінологічного аналізу. Висвітлення специфіки роботи із жіночим естрадним вокальним ансамблем як типу творчої діяльності, спрямованої на набуття майбутніми вчителями музичного мистецтва необхідних фахових компетенцій, передбачає підхід, який поєднує теоретичні знання та практичні вокальні навички. Висвітлено не лише різні аспекти аранжування як методу обробки музичного матеріалу, а й загальні підходи до репетиційної роботи зі студентами, тобто необхідність знання особливостей вокального голосу, роботи з мікрофоном, постановки концертних номерів. Наукова новизна полягає в комплексному дослідженні музично-педагогічної роботи керівника із жіночим естрадним вокальним ансамблем, яке передбачає поєднання теоретичних та практичних знань. Виокремлено основний алгоритм у роботі над формуванням ансамблевого звучання, в основі якого закладено одночасне виконання співаками вокальних дій. Акцентовано увагу на доцільності систематичного використання спеціальних вокальних вправ для жіночого вокального ансамблю, які дозволяють студентам розвивати не лише вокально-хорові вміння, але й уміння утримувати діафрагму під час виконання сценічних рухів. Вокальні естрадні колективи є мобільними та постають одним із поширених складів під час проведення концертних заходів. Досить часто естрадні вокальні колективи включають співаків приблизно однакового віку. Музично-педагогічна робота із жіночим вокально-естрадним ансамблем постає комплексним завданням, яке передбачає аранжування музичних творів, вокально-хорову роботу та постановку концертних номерів. Дана практична діяльність зумовлює наявність у керівника високого рівня музично-теоретичних знань, вокально-хорових знань, практичних умінь використання засобів мультимедіа для забезпечення сприятливих умов репетицій-

ної роботи із жіночим естрадним вокальним ансамблем.

Ключові слова: майбутній учитель музичного мистецтва, вокальний ансамбль, аранжування.

The purpose of the article is to highlight the problem of working with a female vocal pop ensemble. Disclosure of this goal involves the correlation of the concepts of "vocal ensemble", "arranging" and highlighting the essential features that are inherent in working with a female pop vocal ensemble. The research methodology is related to the application of the analytical method, which is involved in terminological analysis. Coverage of the specifics of working with a female pop vocal ensemble as a type of creative activity aimed at acquiring the necessary professional competencies by future music teachers. This involves an approach that combines theoretical knowledge and practical vocal skills. Not only various aspects of arranging as a method of processing musical material are covered, but also general approaches to rehearsal work with students, such as the need to know the features of vocal voice, work with a microphone, staging concert numbers. The scientific novelty appears in a comprehensive study of the music and pedagogical work of the leader with a female pop vocal ensemble, which involves a combination of theoretical and practical knowledge. The basic algorithm at work on formation of an ensemble sound which basis is based on simultaneous performance by singers of vocal actions is allocated. Emphasis is placed on the expediency of the systematic use of special vocal exercises for the female vocal ensemble, which allow students not only to acquire vocal and choral skills, but also the ability to hold the diaphragm during stage movements. Vocal pop groups are mobile and are one of the most common bands during concerts. Quite often pop vocal groups include singers of about the same age. Music and pedagogical work with a female vocal and pop ensemble is a complex task, which involves arranging musical works, vocal and choral work and staging concert numbers. This practical activity presupposes that the leader has a high level of musical-theoretical knowledge, vocal and choral knowledge, practical skills of using multimedia tools to provide favorable conditions for rehearsal work with a female pop vocal ensemble.

Key words: future music teacher, vocal ensemble, arranging.

УДК 784-055.2

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/25-1.8>

Бондаренко Д.В.,

канд. пед. наук,
старший викладач кафедри методики
музичного виховання, співу
та хорового диригування
Криворізького державного педагогічного
університету

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Під час фахового навчання у вищому навчальному педагогічному закладі майбутні вчителі музичного мистецтва залучаються до співу як у навчальному хоровому колективі, так і у вокальних ансамблях. Це зумовлено практичною необхідністю для студентів опанувати не тільки фахові знання, але й вокально-хорові вміння, що дозволяють зрозуміти специфіку ансамблевого співу. Далі, йдучи працювати з учнями шкільного віку, майбутні вчителі музичного мистецтва створюють вокальні ансамблі різних видів. Вокальний ансамбль – поширена

форма спільного музикування учнів, сприяє їхньому творчому самовиявленню. Варто врахувати те, що така музично-педагогічна діяльність учителя музичного мистецтва постає засобом музично-естетичного виховання учнів, спрямованого на розвиток музичності учнів, їхнього художнього смаку, артистизму.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Закордонними і вітчизняними науковцями, серед яких А. Авдієвський, А. Козир, О. Коломоець, В. Краснощоків, П. Ніколаєнко, Т. Овчинникова, Н. Орлова, Е. Печерська, К. Пігров, О. Равнінов,

О. Ростовський, Г. Стулова, Г. Струве, Ю. Юцевич, П. Чесноков, досліджено різні аспекти самостійної роботи диригента над хоровим твором, методики вокально-хорової роботи керівника з колективом.

Методичні рекомендації щодо здійснення аранжування музичних творів для вокальних та хорових колективів розроблено Е. Григорчук, Е. Димченко, Е. Колбиною, О. Коломоєць, В. Самарин, М. Осенневою, О. Ушкарьовим та іншими, які сприяють створенню різних за видом, жанром та стилем музичних творів академічної, естрадної чи фольклорної обробки для вокального або хорового колективу.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Особливості музично-педагогічної роботи керівника із жіночим естрадним вокальним ансамблем є малодослідженою темою, висвітлення якої сприяє формуванню уявлення про специфіку опрацювання музичних творів, що включає аранжування, вокально-хорову роботу, сценічну постановку концертного номеру.

Мета статті – дослідити специфіку роботи з естрадним жіночим вокальним ансамблем.

Виклад основного матеріалу. Для вивчення специфіки роботи керівника з естрадним жіночим вокальним ансамблем необхідне розуміння поняття «ансамбль». Сьогодні поняття «ансамбль» трактується по-різному. Відомо, що термін «ансамбль» походить із французької мови і означає «узгодженість», «разом», стрункість частин одного цілого. «Ансамбль постає як згода – однаковий спосіб мислення, спільність думок» [5, с. 7].

Дослідники розглядають поняття «ансамбль» у різних областях науки та співвідносять його з такими поняттями, як «гармонія», «згода», «єдність», «упорядкованість». Відомо, що ансамблеве музикування належить до найдавніших форм діяльності людства, коли зароджувались традиції спільного співу, що поєднував риси колективного й особистого. Л. Крисін висвітлює поняття «ансамбль» із філософського погляду та порівнює з гармонійним явищем, що передбачає узгодженість у поєднанні його частин [4, с. 161].

Дослідники, які розглядають сутність поняття «ансамбль» із психологічного погляду, зазначають, що поведінка та психологія людини деякою мірою залежать від особливостей соціального середовища. Люди цілком свідомо поєднуються в численні групи, що забезпечує їхнє комфортне існування. Також психологи зауважують, що в разі спільного напряму дій особистості та колективу спостерігається вироблення в особистості гострого відчуття щодо потреб колективу. Якщо особистість буде перевершувати колектив, то останній буде здійснювати тільки руйнівний вплив на дану особистість [7].

З педагогічного погляду А. Камниченко розглядає поняття «ансамбль» як «взаємну узгодженість

у виконанні художнього твору кількома артистами, що виступають як єдиний колектив» [3, с. 72].

Водночас В. Фуртвенглер щодо поняття «ансамбль» виводить таку закономірність: що більше кожний окремих музикант залучений у єдиний творчий процес, то більшою мірою інтерпретовано музичний твір [9, с. 151].

Що стосується визначення поняття «ансамбль» з музичного погляду, то в музичній енциклопедії термін трактується як спільність, сумісність, загальна погодженість, взаємна відповідність, струнка повнота. Також дане поняття розглядається як явище мистецтва, що складається з окремих частин цілого [6].

Практика показує, що перші публічні виступи студентів на етапі їх професійного навчання варто розпочинати з ансамблевого музикування. «Музичне спілкування активізує творчу волю виконавця, розширює кордони його фантазій. Запропоновані партнером нові ідеї інтерпретації, підказаний ним несподіваний варіант вирішення художнього завдання, пошуки аргументів у суперечці, яка виникає, збагачують репетиційні заняття <...>. Тому й нерідкі випадки найбільш повного та яскравого розкриття індивідуальності артиста саме у спільному з іншими музикантами, а не у сольному виконанні» [2, с. 13].

Відомий музикознавець Л. Гаккель розглядає поняття «ансамбль» за трьома параметрами, а саме: 1) група виконавців, які виконують музичний твір разом у складі, наприклад, вокальний ансамбль, хоровий колектив, фортепіанний дует, струнний квартет, квінтет духових інструментів; 2) ансамблеве виконання передбачає вміння кожного виконавця виявляти свою творчу особистість у колективі з дотриманням певного виконавського стилю; 3) залежно від кількості виконавців музичні твори постають як дует, тріо, квартет, квінтет, секстет, септет, октет, нонет, децимет. До того ж ансамблем називають завершений музичний твір з опери, ораторії, кантати, що виконується групою співаків [1, с. 170].

Вокальне виховання співаків жіночого вокального ансамблю має системний характер, якість репетиційної роботи залежить від професіоналізму керівника. Роботу із жіночим вокальним ансамблем потрібно розпочинати з підбору голосів. Оскільки спів в естрадній манері передбачає використання співаками натурального регістру без штучного розширення високої частини діапазону за допомогою вокальних прийомів, тому розподіл голосів на типи в естрадному ансамблі умовний. Коли говоримо про характеристики жіночого вокального ансамблю, варто зазначити використання широкого діапазону.

Для покращення вокально-технічних умінь учасників вокального ансамблю керівник використовує навчальні вправи, що сприяють розвитку

почуття ансамблю під час загального співу, розвитку гармонійного слуху, виробленню єдиної манери звукоутворення, уміння співати. Важлива робота над ритмічним ансамблем, що сприяє виробленню гострого відчуття особливостей метроритму.

У процесі виявлення характерних особливостей голосу кожного учасника колективу керівник планує їх використання під час створення аранжировок музичних творів. Керівник ураховує, що в нижньому регістрі й тісному розташуванні акорди звучать м'яко. Для виокремлення кульмінаційних фрагментів керівник під час створення аранжування використовує звучання голосів у високому регістрі для передачі яскравого, щільного звуку. Використання акордів із розширеною інтервальною структурою сприяє створенню повного акустичного ефекту.

За твердженням В. Самаріна, аранжування – це «пристосування музичного твору, написаного для одного складу виконавців, для іншого складу тоді, коли він цікавий за своєю змістовою суттю, однак не пристосований для виконання тим чи іншим колективом» [8, с. 12].

Викладач демонструє студентам на музичному інструменті звучання аранжировки музичного твору. У цьому процесі студенти намагаються проспівувати фрагменти даної аранжировки, а керівник обирає голоси, звучання яких відповідає інтерпретації музичного твору. Далі керівник опрацьовує з кожним учасником вокального ансамблю його вокальну партію, виявляє вокальні труднощі. Наступним етапом є робота над фрагментами твору в різних дуетах для того, щоб учасники знали партії інших голосів, уміли співати в ансамблі в різних умовах. Під час загального співу керівник спонукає студентів до самоконтролю над власними співацькими діями, а також до слухового контролю за загальним звучанням вокального ансамблю.

Варто сказати, що керівник естрадного вокального ансамблю також проводить репетиційну роботу з використанням індивідуальних динамічних мікрофонів. Співаки навчаються утримувати мікрофони під час співу на визначеній відстані та під потрібним кутом, який забезпечує повне акустичне звучання їхніх вокальних голосів. Варто зважати на те, що тембральне забарвлення голосів співаків під час співу в мікрофон залежить від відстані тримання ними мікрофонів: чим ближче мікрофон, тим більше низьких частот. Цей факт можна використовувати як художній засіб під час розкриття характерних особливостей художнього образу музичного твору. Також близьке тримання мікрофонів під час гучного співу сприяє спотворенню ансамблевого звучання. У роботі зі співаками-початківцями важливе використання компресорів для обробки звуку, що сприяють загашенню випадкового гучного співу. З іншого боку, занадто

віддалене тримання мікрофонів негативно впливає на тембральне забарвлення голосів співаків.

Зазначимо, що до складу вокального ансамблю керівник може включати співаків, які мають слабкий за своєю природою голос. Щоб такий голос мав однакові ансамблеві умови, керівник на мікшерному пульті додає потрібної гучності, але має контролювати появу акустичного зворотного зв'язку. Варто звертати увагу на те, що властивості поверхонь щодо відображення звуку генерують тло, на яке реагує мікрофон. Для усунення таких негативних чинників, як свист, високі частоти звуку, керівник спонукає співаків до використання спеціальних естрадних умінь, що передбачають перевірку акустичних умов із виявленням потенційно ймовірних негативних чинників, які можуть впливати на якість ансамблевого звучання. Співакам не рекомендується різко стискати верхню частину мікрофона, а необхідно під час репетиції здійснити пошук правильного утримання мікрофона в руці для того, щоб не було реакції драйверів і твітерів. Важливі вміння керівника щодо роботи з мікшерним пультом. Так, під час реакції мікрофона на зовнішні умови керівник може різко занизити гучність мікрофона на мікшерному пульті, а потім поступово додати потрібної гучності. Такий прийом сприяє вирівнюванню звучанню мікрофонів. До того ж керівник має знати, що існують мультимедійні засоби для усунення акустичного зворотного зв'язку, а саме: *feedback destroyer*; *feedback killer*.

Під час набуття вмінь співаків щодо сценічної поведінки керівник зауважує, що після закінчення співу мікрофон треба тримати в єдиному положенні, оскільки опущена рука з мікрофоном може бути спрямована до моніторів, що сприятиме виникненню акустичного зворотного зв'язку. Поступово у співаків вокального ансамблю виробляється вміння створення гігієнічного динамічного діапазону для слухачів.

Під час співу в мікрофон співаки навчаються чітко та ясно вимовляти літературний текст музичного твору. Поряд із репетиційною роботою важливою постає організація керівником концертних виступів жіночого естрадного вокального ансамблю. Набутий учасниками вокального ансамблю досвід виступу на сцені дозволяє їм долати надмірне хвилювання, контролювати співацькі дії під час загального співу, виявляти особливості сценічних умов для їх урахування під час концертного виступу, а також виявляти витриманість, творчу свободу, артистизм. Важливе набуття співаками вмінь спілкування з аудиторією.

Висновки. Отже, виконання музичного твору в естрадній манері має свої особливості, що передбачає прагнення виявити єдину естетичну концепцію, драматургію музичного твору. Робота керівника із жіночим вокальним ансамблем перед-

бачає вироблення у співаків одночасного та безшумного вдиху, однотипної атаки звука, інструментальної емісії, динамічного балансу голосів, тембрального ансамблю, чистої інтонації. У роботі з мікрофонами керівник ураховує тембральне забарвлення кожного голосу, діапазон, природну потужність вокального голосу, намагається підібрати для кожного учасника естрадного жіночого вокального ансамблю індивідуальну модель мікрофона. Вокальна педагогіка активно розвивається, а практична діяльність учителів музичного мистецтва з учасниками вокального ансамблю постає джерелом для сучасних досліджень.

Перспективи подальших досліджень полягають у можливості застосування отриманих результатів, пов'язаних із виокремленням особливостей музично-педагогічної роботи викладача з учасниками жіночого вокального ансамблю, під час висвітлення особливостей репетиційної роботи над створенням інтерпретації музичного твору.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гаккель Л. Ансамбль. *Музыкальная энциклопедия* : в 6-и т. / гл. ред. Ю. Келдыш. Москва : Сов. энциклопедия, 1973. Т. 1. С. 170–171.
2. Готлиб А. Основы ансамблевой техники. Москва : Музыка, 1971. 112 с.
3. Камниченко А. Українська музична енциклопедія. Київ : Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського, 2006. С. 72–76.
4. Крисин Л. Толковый словарь иноязычных слов. Москва : Рус. яз., 2000. 856 с.
5. Лопатин В. Русский толковый словарь. Москва : Рус. яз., 2000. 834 с.
6. Музыкальная энциклопедия / гл. ред. Ю. Келдыш. Москва : Советский композитор, 1973. 1954 с.
7. Психология и педагогика : учебное пособие для вузов. / гл. ред. А. Радугина. Москва : Центр, 1999. 256 с.
8. Самарин В. Хоровая аранжировка : учебник и практикум для СПО. Москва : Юрайт, 2017. 173 с.
9. Фуртвенглер В. Статьи. Беседы. Из записных книжек. *Исполнительское искусство зарубежных стран*. Москва : Музыка, 1966. Вып. 2. 192 с.